

KAZAK TÜRKLERİNDE SÜNNET TÖRENİ

CIRCUMCISION CEREMONY IN KAZAKH TURKS

ЦЕРЕМОНИЯ ОБРЕЗАНИЯ У КАЗАХСКИХ ТУРКОВ

Gülzana NAUANOVA*

ÖZ

Toplumların kimliklerinin oluşumunda önemlilik arz eden davranışlar, örf ve adetler, gelenekler ve görenekler, bayramlar, törenler gibi uygulamalar kültür hazinelerinin birer ögesidir. Yaşamlarının önemli evrelerinden olan doğum, çocukluk, sünnet, evlenme, ölüm gibi konulardaki davranışları yine kültür hazineleri ögeleri arasında yer almaktadır. Bütün toplumların kültürel özellikleri ve kimlikleri hakkında bilgiler veren kültür hazineleri olduğu gibi Kazak Türklerin de değerleri, inanışları, ritüelleri, gelenekleri, görenekleri vardır. Toplumsal uygulamalar, toplumun kimliğinden izler taşıyan en önemli değerlerden biridir. Bu toplumsal uygulamalardan biri de sünnet törenleridir. Her milletin kendine ait halk kültürü ve an'anesi vardır. Sünnet törenlerinin ve bunun yanında diğer halk unsurlarının değişik tarzda icra edilmesi bunun açık göstergesidir. Sünnet geleneği dini bir gelenek olarak Arap ülkelerinde ortaya çıkmış ve daha sonra Müslüman olan diğer ülkelere yayılmıştır. Bu yayılma sırasında her millet kendi ekonomik tezahürlerine göre ve yaşayış tarzlarına göre bu geleneği kabullenmiştir. Bu geleneği kendi kültürel yaşamına göre alan ve gerçekleştiren milletlerden biri de Kazak Türkleridir.

Kazak Türkleri, kendi yaşam koşullarına göre sünnet geleneğini almıştır. Kazak Türklerinin tarihin geçmiş dönemlerinde göçebe bir hayat sürmeleri bu geleneğin gerçekleştirme aşamasında da farklılık göstermiştir. Ancak yerleşik bir hayata geçtikten sonra bu kutlamalarda bir takım değişiklikler ve eklemeler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada Kazak Türklerinde Sünnet Töreni başlığı altında bu geleneğin Kazak Türklerindeki karşılığı ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Toplumsal Uygulamalar, Kazak Türkleri, Sünnet, Gelenek, Halk Kültürü*

ABSTRACT

The behaviors that are important in the formation of the identities of societies are the elements of cultural cultural treasures such as customs and traditions, conservative and customs, festivals and ceremonies. The behaviors of the ones in subjects such as birth,

* ORCID: [0000-0002-2923-9643](https://orcid.org/0000-0002-2923-9643), Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Doktora öğrencisi, guzi-erke@mail.ru

Kazak Türklerinde Sünnet Töreni

childhood, circumcision, marriage, death are among the elements of cultural treasures. As well as cultural treasures that provide information about the cultural characteristics and identities of all societies, the beliefs, rituals, histories and guards of Kazakh Turks. Social practices are one of the most important values that bear traces of the identity of the society. One of these social practices is circumcision ceremonies. Every nation has its own folk culture and motherhood. It is clear that circumcision ceremonies and other folk elements are performed in different styles. The tradition of circumcision originated in Arab countries as a religious tradition and later spread to other countries that were Muslim. During this spread, each nation adopted this tradition according to their economic manifestations and according to their way of life. The Kazakh Turks are one of the nationalities who take this tradition according to their own cultural life and realize it.

Kazakh Turks have taken the tradition of circumcision according to their living conditions. The fact that the Kazakh Turks lived a nomadic life in the past periods of history also differed in the realization phase of this tradition. However, some changes and additions emerged after these settlements. In this study, it is tried to explain in detail the equivalent of this tradition in Kazakh Turks under the title of Circumcision Ceremony in Kazakh Turks.

Keywords: *Social Practices, Kazakh Turks, Circumcision, Tradition, Folk Culture*

АННОТАЦИЯ

Поведение, которое играет важную роль в формировании самобытности общества, является элементом культурных ценностей, таких как обычаи и традиции, консервативные и обычаи, фестивали и церемонии. Поведение людей по таким предметам, как рождение, детство, обрезание, брак, смерть, является одним из элементов культурных сокровищ. А также культурные сокровища, которые предоставляют информацию о культурных особенностях и самобытности всех обществ, верованиях, ритуалах, истории и стражах Казах Турков. Социальные практики являются одной из наиболее важных ценностей, которые несут следы идентичности общества. Одна из этих социальных практик - обрезание. У каждого народа своя народная культура и материнство. Это явное указание на то, что ритуалы обрезания и другие народные элементы выполняются в разных стилях. Традиция обрезания возникла в арабских странах как религиозная традиция, а затем распространилась на другие страны, которые были мусульманами. Во время этого распространения каждая нация приняла эту традицию в соответствии со своими экономическими проявлениями и в соответствии с их стилем жизни. Одна из национальностей, которая принимает и выполняет эту традицию в соответствии с ее культурной жизнью – Казах Турки.

Казах Турки приняли традицию обрезания в соответствии с их условиями жизни. Тот факт, что Казах Турки ведут кочевую жизнь в прошлые периоды истории, также отличался на этапе реализации этой традиции. Тем не менее, некоторые изменения и дополнения появились после этих поселений. В этом исследовании попытались подробно объяснить эквивалент этой традиции у Казах Турков под названием Церемония обрезания у Казах Турков.

Ключевые Слова: *Социальные Практики, Казахские Турки, Обрезание, Традиция, Народная Культура.*

1. Giriş

Sünnet (Kazak Türklerinde-Sündet) dini bir gelenektir. Bu ayin ilk önce Arap ülkelerinde ortaya çıkmış daha sonra tüm müslüman halklara yayılmıştır. Bilim

adamları ve tarihçiler sünnet derisinin çıkarılmasının MS 7. yüzyılda birçok Arap kabilesi için tipik bir olay olduğunu iddia ediyorlar. Sünnet bir çocuğun hayatında önemli ve neşeli bir olay olarak kabul edilir. Büyükşehir camisinin imamlarından birine göre, Kazakistan ve tüm müslüman dünyasında sünnet, önemli dini törenlerden birisi olarak görülmektedir (<https://kz.otyrrar.kz/2012/07/s%D2%AFndet-tojj-m%D2%B1sylan%D2%93a-mindet-tojj/>).

Bayık, sünnet sözcüğünün farklı dinlerdeki manasını çalışmasında şu şekilde belirtmiştir:

“Arapça Hitan, erkek cinsel organının ucundaki derinin bir bölümünün ya da tümünün kesilmesi anlamına gelir. Yahudiler ve bazı Hristiyanların yanı sıra, dünyanın her yerinde, çeşitli geleneksel toplumlarda dinsel açıdan büyük önem taşır. Uygulamanın kökeni eski çağlara dayanmaktadır. Türkçe’de “Hitan” sözcüğünü karşılayan manada kullanılan “sünnet” sözcüğü Arapça kökenli olup, ilk anlamıyla “işlek yol” demektir (Bayık, 1985: 19)].

Sünnet, müslüman halkları arasında önem verilen bir geçiş töreni ile uygulandığından Kazak Türklerinin İslam dinine mensup olması ve dini duyarlılığından dolayı ebeveynlerin sorumluk hissettiği bir dini vecibedir. Bu yüzden bu merasim özel olarak düğün törenleri ile kutlanır.

Her müslüman erkeğin sünnet olması halk arasında kabul görmüş dini bir kural şeklinde uygulandığı görülmektedir.

Kazak Türklerinin sünnet törenlerinde sünnet olacak olan çocuğun psikolojik açıdan rahatlamasını ve sakinleşmesini sağlamak için çocuğun dedesi, büyükannesi, annesi ve babası tarafından halk arasında kalıplaşmış olan aşağıdaki sözler söylenmektedir:

«Ашамайлы атқа міндің, Мұсылмандық таққа міндің, Сүндетке отырғаның -иманды болғаның. Тойын тойлап, думанды болғаның,»	«Аşamaylı atka mindin, Musulmandık takka mindin, Sündetke otırğanın-imandı bolğanın.»
---	--

2. Erkek Çocuklar Kaç Yaşında, Hangi Mevsimde Sünnet Edilir

Kazak Türklerin halk kültüründe erkeklerin geçiş dönemi olan sünnet işlemi için çocuk ata biner yaşa gelmelidir yani üç yaşa gelen erkek çocuğun sünnetinin yapılması gerekmektedir.

Erkek çocuğunun sünnet edilmesi Kazak halkının İslam dinin kabul ettikten sonra geleneklerine aldıkları bilinmektedir gelen geleneklerden biridir. Kazak Türkleri İslam dinine göre oğullarına mutlaka sünnet ayini yaparlar ve bu vesileyle sünnet töreni (sündet toyu) düzenlerler. Sünnet, çocuklar küçük yaşlardayken (3, 5 veya 7) yapılır. Kazak Türklerinin kültürüne göre çocuk tek sayı yaşında sünnet ettirilmelidir.

Kazak Türklerinde çocuğun sünnetinin olacağı mevsim de çok önemlidir. Yaz mevsiminin çok sıcak olan aylarında sünnet yapılmamaya özen gösterilir daha çok ağustos, eylül, ekim aylarında sünnetin yapılmasına dikkat edilir.

Kazak Türklerinde Sünnet Töreni

2. 1 Sünnet Kıyafeti

Çocuk sünnet olduktan sonra Kazak Türklerinin milli kıyafeti olarak bilinen nakışlı pantolon ve gömlek giydirilip süslü şapkalar takılarak sünnet alanına çocuk ata bindirelerek getirilir.

Konuyla ilgili kaynak kişimizin değindiği sünnet kıyafeti dikkat çekicidir: Kazak Türklerinde sünnet esnasında çocuğa geniş ve uzun “sündetjeide” “sündetkörpe” adı verilen giysi giydirilir. Çocuk, yarası tamamıyla iyileşinceye kadar bu giysiyi giymelidir. Doktorlara göre sünnet olan çocuk sentetik kumaşlı giysiler giymemelidir (K.K.1).

2. 2 Sünnete Kimler Çağrılır? Çağrı Nasıl Yapılır?

Kazak Türklerinde sünnet düğününün eski özellikleri sünnet yapılacak çocuğun kendisi gidip herkesi davet etmesi ile başlar. Yoldan geçenler bile davet edilir ayrıca sünnet olacak olan çocuk sünnet törenine davet ettiği kişilere sünnet düğününde tatlı dağıtır bu davranış çocuğun yetişkinliğinin bir birey olduğunun işareti olarak sayılır.

Sünnet ayinine başlamadan önce çocuğa en iyi kıyafetlerini giydirirler ve çocuk bir ata bindirilir. Daha sonra, eyerinin ön tarafına hurjun'a yiyecekler asılır daha sonra yetişkinlerden biri, atı kontrol altına alır ve çocuk tüm akrabalarını komşularını ve dostlarını davet etmeye gider. Günümüzde ise bu gelenek yavaşça kaybolmuştur. Bunun yerine sadece davetiye götürerek insanlar davet edilmektedir (K.K.2).

2. 3 Sünnet Esnası

Her toplumun kendine ait geçmişten günümüze süregelen gelenek göreneklere vardır. Bu gelenek görenekler zaman geçince şartlara göre değişmiş ya da geliştirilmiştir. Kazak Türklerinde bir geçiş dönemi olan sünnette birtakım geleneklerin uygulamakla beraber değiştiği de görünmüştür. Türklerde olduğu gibi Kazak Türklerinde kirve ve kına gecesi yoktur. Sünnet, insana özel biçilen vazifelerden birisidir. Böylece ebeveynler bir görevden kurtulurlar. Türkler de sünnet inanç bakımından aynı esaslara dayanmaktadır. Hem dini hem kültürel olarak aynı denilebilir. Sadece düğün esnasında bazı kültürel değişiklikler mevcuttur. Türkler de kirve olayı vardır. Kirve aile arasında sevilen veya aile dışında akraba yahut çocuğun babasının yakın bir arkadaşı olabilir. Halk geleneklerine göre sünnet esnasında düğünün masraflarını üzerine alan, çocuğun elinden tutan ona cesaret veren ve daha sonraki dönemde çocuğun üzerinde babası kadar hakkı olduğuna inanılan kişilere denir.

Konuyla ilgili şu görüşler belirtilmiştir: Eskiden çocuğa sünneti imam yapardı, şimdi ise profesyonel doktorlar yapmaktadır. Her köyde imam bulunmamaktadır. Köyde sünnet edilecek çocuklar hazırlanıp imama haber verilir. Gelen imam köyde sünnet için hazırlanan kaç erkek çocuk varsa sünnetini yapardı (K.K.1).

Sünnet olacak olan çocuk ilk önce psikolojik olarak rahatlaması sağlanır sonra da hazırlanmış olan sünnet yatağına çocuk yatırılır. Sünnet olacak çocuğa temiz bir giysi giydirilir ve kalın bir battaniyeye sarılıp yanına türlü oyuncaklar ve lezzetli

ikramlar konulur ve çocuğu oyalamak için aynı zamanda korkmaması için şöyle denilir: Şimdi bu adamın seni kontrol etmesine izin ver yağ sürsün baksın böcekler falan yokmu diyerek mollayı tanıştırır. Sonra deneyimli mollalar söze başlar; hadi bakalım, vay iyi bir delikanlıymış! diyerek çocuğun cinsel organının keseceği yeri belirlemek için derisinin küçük bir cildini döndürerek ovalayarak, Bismillahi Rahmani Rahim! Bu çocuk Allah'ın kulu, Peygamberin ümmeti olduğu için sünnetledik, sünnetini kabul et Allah! diyerek sünnet duasın yapar ve sonrasında Allahu Akbar! Allahu Akbar! Allahu Akbar! Lailaha İllallahu ua lil lahi ualhamdu! diye çocuğun etrafında oturanlar tekbir getirirler o anda molla, hızlı bir şekilde önceden belirten deriyi tıraş bıçağı ile kesiverir bir yandan da kanın akmasını önlemek için önceden yanına hazır koymuş iyot ile pastörize edilen pamukla kesilen yeri bastırır. Koyulan pamuk yerinde kalıp kımıldamaması için ve kesilen yeri mikrop kapmaması için üstüne kase gibi bir şeyleri üstüne kapatarak koyar (K.K.3).

Sünnet töreni için ebeveynler ve akrabalar bir araya gelir çocuğa yöresel giysi giydirilir, koyun yada inek kesilir ve çeşitli milli yemeklerle dolu bir masa düzenlenir. Herkes iyi dilekler dileyerek sünnet olan çocuğa hediye ya da para takarlar. Kazak Türklerinde sünnet olacak çocuk sünnet alanına ata binmiş vaziyette veya süslenmiş iki tekerlekli bir araba içersinde getirilir çocuk cesaretlensin korkmasın diye süslenmiş olan yatağının etrafında genellikle savaşı tarzı kişilerde olabiliyor (K.K.4).

Sünnet esnasında çocuğun ağızına lokum verilir ve “Olduda bitti maşallah” diye cümleler söylenir (K.K.1).

Kazak Türklerinde sünnet esnasında söylenen özel şarkı şu şekildedir:

СҮНДЕТ ТОЙ

Бала, бала-бал ғұмыр,
Қуанышы мәңгі жыр.
Отырыпты сүндетке,
Жігіттіктің алды бұл.

Дәстүрімізді бел алды,
Елдің ісі оналды.
Өтеліпті парызы,
Жасалыпты жоралғы.

Құтты болсын сүндеті,
Ол-Мұхамет үмбеті.
Орындалды ойдағы
Ата-ананың міндеті.

Мұсылмандық-иманың,
Екендігін біл, жаным.
Той жасапты ағайын

SÜNDET TOY

Bala, bala-bal ғұmır,
Kuanışı mangi jır.
Otırıptı sündetke,
Jigittiktin aldı bul.

Dasturimiz bel aldı,
Eldin isi onaldı.
Ötelipti parızı,
Jasalıptı joralğı.

Kuttı bolsın sündeti,
Ol-Muhamet ümbeti.
Orındaldı oydagı,
Ata-ananın mindeti.

Musulmandık-imanın,
Ekendigin bil, janım.
Toy jasaptı agayın

Kazak Türklerinde Sünnet Töreni

Шашып барлық жиғанын.

Şaşıp barlık jiganının.

Өмірдің бір белесі,
Мұсылмандық жөні осы.
Қуанып жүр әкесі,
Көкке жетіп төбесі.
Аман-есен жетейік,
Тойларыңа келесі.

Ömirdin bir belesi,
Musulmandık jöni osı.
Kuanıp jur akesi,
Kökke jetip töbesi.
Aman-esen jeteyik,
Toylarına kelesi (Makin, 2009: 31)].

2. 4 Sünnet Sonrası

Kazak Türklerinde sünnet töreni önemsenen ve çeşitli gelenekler eşliğinde uygulanan bir geçiş dönemidir. Bu yüzden sünnetten sonra çocuğun sünnet düğünü yapılır bu düğünde yöreye ait geleneksel bir sofra kurulur ayrıca hediye “toybastar geleneği” ile verilir ardından bazı eğlenceler düzenlenir özellikle de Kazak Türklerinin düğün törenlerine aşıklar davet edilir ve atışmaları izlenir.

Sünnet sonrasında sünnet düğünleri önemli etkinliklerdir bu etkinliklerde Kazak Türklerinin olmazsa olmazı atışma geleneğidir. Sünnet düğününe gelen misafirleri ve sünnet çocuğunu eğlendirmek ve hoşça vakit geçirmek amacıyla yörenin bilinen aşıkları davet edilir böylece Kazak Türklerindeki atışma geleneği de sürdürülmüş olur.

Sünnet yapıldıktan sonra hoca gelip evde mevlüt okur ve yakın akrabalarına, arkadaşlarına yemekler ikram edilir. Yakın akrabaları ve anne tarafı sevinerek sünnet olan çocuğa at, tay, koyun verip şapan giydirirler. Gelen misafirlerde hediye veya para verirler. Sünnet düğünü erkek çocuğun 3-7 yaşları arasında yapılır. Sünnet olduktan sonra en yakın zamanda sünnet düğünü düzenlenir sadece çocuğun eğlenmesi için değil çocuğun sünnet olduğunu duyurmak amaçlanmaktadır. Herkes düğün yapmak zorunda değildir. Maddi durumu elverişli olan aileler düğün yapmaktadır. Sünnet düğününde kız kovalamaca (kız kuu), kokpar, atışma (aytis), güreş gibi spor oyunları olmaktadır. Ayrıca Kazak Türklerinde sünnetten sonra sünnet düğünü olur bu esnada çeşitli geleneksel yemekler ve tatlılar hazırlanıp ikram edilir (K.K.5).

3. Sonuç

Geçiş dönemlerinden biriside sünnettir. Sünnet islam dinine göre yerine getirilmesi gereken önemli vazifelerden birisidir. Bu vazifeyi yerine getirmek bireyin anne ve babasına düşmektedir. Sünnet erkeklığe geçişin ilk adımı olarak görülmektedir. Bu yüzden Kazak Türk halkı da bu döneme oldukça önem vermekteler. Belli bir yaşa gelen çocuk aile bireyleri tarafından tertip edilecek bir törenle sünnet ettirilir. Kazak Türklerin’ de çocuk için görkemli bir düğün tertip edilir. Aile dostlarının davet edildiği bu düğünde çocuk, kültürleri çerçevesinde, geleneksel sünnet elbisesi giyer. Sünnet düğünü ortamına çocuk at üzerinde getirilir. Güzel elbiseler, süslü giysiler, çocuğa gösterilen ilgi, çocuğun moralini düzeltmekte ve motive

etmektedir. Sünnetten sonra çocuk için mevlit okutulur, iyi dilekler dilenir ve çeşitli hediyeler kabul edilmektedir.

Kaynakça

- Bayık, F. (1985). Söğüt'te Sünnet, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Yayınlanmamış Lisans Bitirme Çalışması, 31.
Makin, K. (2009). *Saltındı sakta, dasturindi daripte*, 19.

Kaynak Kişi

- K.K.1: Sagira Odanova Amageldikızı, 1968, Tülkibas kenti, Maşat işçesi, Kazak Dili ve Edebiyatı, profesör.
K.K.2: Satbekova Aygöl Amantaykızı, 1967, Kızılorda şehri, Janakorgan kenti, Kazak Dili ve Edebiyatı, profesör
K.K.3: Tınıştık ErmekovaNurdauletkızı, 1966, Aktöbe şehri, Bayganin kenti, Kazak Dili ve Edebiyatı, profesör.
K.K.4: Nauanov Nurman Kojasulu, 1966, Kızılorda bölgesi, Aral.
K.K.5: Şolpanbekova Gülnar Seysenbekovna, 1966, Jambıl kenti, Talas ilçesi, No 174 gimnaziya, öğretmen

Dijital Kaynak

[\(https://kz.otyrar.kz/2012/07/s%D2%AFndet-tojj-m%D2%B1sylan%D2%93a-mindet-tojj/\)](https://kz.otyrar.kz/2012/07/s%D2%AFndet-tojj-m%D2%B1sylan%D2%93a-mindet-tojj/).